

Előterjesztés **a BFT 2022. évi fejlesztési forrásából megvalósuló társadalmi- gazdasági tanulmányok teljesítéséről**

Bevezetés

A Balaton Fejlesztési Tanács 2022. február 18-i ülésén, az 5. napirendi pont keretében döntött arról, hogy a fejlesztési forrása terhére elkülönít 10 millió forintos keretet a Balaton Kiemelt Üdülőkörzetben végrehajtandó gazdaság-szociológiai kutatások elvégzésére.

A 2022. évi kutatási keret terhére három vizsgálati modul került kijelölésre:

- A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet demográfiai folyamatai, különös tekintettel a belső és külső migrációra (véleményvizsgálat az önkormányzati vezetők körében – munkaszervezeti megvalósításban)
- Véleményvizsgálat az állandó lakosok körében (munkaszervezeti megvalósításban)
- A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet ingatlanpiacának elemzése (az ELTINGA-Lokáció Kft. megbízásával)

Jelen előterjesztés keretében a munkaszervezet Társadalomtudományi Kutatócsoportja által végrehajtott két munka háttérét és eredményeit ismertetjük, vagyis az önkormányzati vezetők körében végzett, a térség aktuális társadalmi folyamataira fókuszáló kérdőíves vizsgálatot, illetve az 1000 fős mintán, az állandó lakosok körében végzett reprezentatív adatfelvétel eredményeit. Az eredmények részletes tárgyalására az írásos előterjesztés mellett a 2023. május 16-án szervezett szakmai napon lehetőség nyílik. Az elkészült vizsgálatok részletes eredményei valamint a kapcsolódó kérdőívek elérhetőek a Balatoni Integrációs és Fejlesztési Ügynökség Közhasznú Nonprofit Kft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjánál.

A 2022-es évben készült társadalmi-gazdasági tematikájú tanulmányok közül a „Balaton lakóingatlan-piacának vizsgálata” című munka a Tanács 2023. február 17-i ülésén bemutatásra került egy prezentáció keretében, így jelen előterjesztésben ennek újbóli ismertetésétől eltekintünk.

Az elkészült munkák összefoglalása

1. Véleményvizsgálat az önkormányzati vezetők, polgármesterek körében

Módszertan

A vizsgálat kérdőíves (survey) adatfelvételi technikával valósult meg, és a BKÜ 180 településére terjedt ki. Az adatfelvételi módszertan irányelveként meghatározott teljes körűséget 156 naptári nap alatt, 2022. június 5 és 2022. november 8-a között sikerült maradéktalanul elvégezni. Az adatfelvétel a BIFÜ NKft. munkatársainak közreműködésével valósult meg. A vizsgálat elsődleges interjúalanyai az üdülőkörzet településvezetői voltak, de lehetőséget biztosítottunk (a polgármester akadályoztatása vagy egyéb okok esetén) a jegyző, vagy az alpolgármester, a kirendeltségvezető vagy esetleg szükséges esetben hivatali szakértő referens vizsgálatba lépésére is. E körülmények tapasztalataink szerint gazdagítják és mélyítik a tematikai válaszokat, amelyek a megbízhatóság és érvényesség feltételeit erősítik.

A kérdőív 6 tematikai kérdésblokkot tartalmaz, amelyeken belül több mint 100 sorszámozott kérdés szerepel. Az adatfelvételhez és feldolgozáshoz szükséges technikai alapadatokon kívül témablokk volt a népmozgalom és demográfia, az üdülőtulajdonosok köre, az aktuális Balaton

térsgégi folyamatok, a COVID-19 járvány utóhatásai, és az orosz-ukrán háború hatásai. Az adatfelvétel átlagos időtartama mintegy másfél óra volt. A vizsgálat kutatási tervét, kérdőívét, a digitális adatrögzítést, az adatok feldolgozását, az egy és többváltozós statisztikai elemzést a BIFÜ Nkft Társadalomtudományi Kutatócsoportjának tagjai végezték.

Népmozgalom, demográfia

Az adatközlők által valószínűsített, hogy a Balaton térségében ténylegesen jelenlévő, állandóan ott élő népesség száma mintegy 25-35 ezer fővel elmarad a hivatalos statisztikákban szereplő állandó és lakónépesség számától. Azonban csak a települések 95 százalékáról érkezett becslés, amelyek között szerepel az üdülőkörzet legnépesebb városa, Siófok. Az állandó lakás céljára szolgáló ingatlanok száma az adatközlők becslése szerint 98 ezer körüli, a KSH legfrissebb településszisztemikai adatszázisában mintegy 132 ezer lakáscélú ingatlan szerepel, a különbség közel 34 ezer lakás, ami ebben az esetben is az adatközlésben részt nem vett települések metszeteiben értelmezhető. Itt jegyezzük meg, hogy nem vett részt a lakáscélú ingatlanok számának becslésében többek között Keszthely, Tapolca, Hévíz és Balatonboglár sem.

A településvezetők megítélése szerint a hivatalos statisztikákban közölt népességszámok kismértékben eltérnek a valóságtól. Településenként változó, hogy ez az eltérés pozitív, vagy negatív irányú. A pozitív eltérés, a magasabb népességszám vélt legjellemzőbb oka az üdülőtulajdonosok állandó lakóként történő bejelentkezése, vagy tartós ott tartózkodása, a negatív eltérések vélt legjellemzőbb oka munkavállalási célú távollét külföldön és belföldön.

Azok, akik az elmúlt évtizedben elhagyták a Balaton térségét, jellemzően a főváros és a nagyobb városok felé vették az irányt, ahogyan azok esetében is a főváros, illetve az egyéb városok dominálnak, akik ugyanez időben a Balaton térségébe költöztek. Ez egyfajta sajátos csere-szerű fluktuációra enged következtetni. Az újonnan érkezett lakosság beépülését a helyi társadalomba inkább zökkenőmentesnek látják a településvezetők, a beilleszkedési problémákat alapvetően olyan okok fűthetik, mint a szolgáltatások sokrétűségének, kapacitásainak szűk keresztmetszetei. A betelepülők gyakorta nincsenek hozzászokva a vidéki élethez, infrastruktúrához, de ütközésbe kerülhetnek a helyi közösségi élet írott és íratlan szabályaival is.

A településvezetők megítélése szerint a legfontosabb népesedési probléma az előregezés, ezzel együtt fontos, hogy az üdülőkörzet minden harmadik településvezetője szerint nincsenek helyi népesedési problémák. Ez utóbbi klasztert alapvetően a betelepülés révén népességnyeréssel rendelkező települések alkotják. A külföldi állampolgárságú népesség jelenlétét a településvezetők csekélynek vélik, összességében az üdülőkörzet teljes népességének mintegy 3 százalékára becsülik, legjellemzőbb módon németekről, osztrákokról és hollandokról van szó.

A településvezetők szerint az üdülőkörzet térségében élő három legnagyobb nemzetiségi, kisebbségi csoport a cigány/roma, a német/sváb és az ukrán. A cigány/roma kisebbség az üdülőkörzet településeinek több mint felében jelen van, a német/sváb nemzetiség nagyjából minden hatodik településen, az ukrán nemzetiségűek jelenlétének aránya a települések 1-1,5 százalékára becsülhető.

Az elmúlt évek demográfiai változásai alapvetően nem okoztak a településszerkezetben változásokat, ahol mégis, ott jellemzően ez a belterületek beépítettség-növekedésében érhető tetten. A változások a településképpen erőteljesebben megmutatkoznak. Egyrészt társasházak, lakóparkok épülnek, új településrészek alakulnak ki, amelyek változtatnak a korábbi településképpen, másrészt az új építkezések, ingatlan beruházások és korszerűsítések a

vélekedések szerint sok esetben inkább a településkép javulása irányába mozdítják a változások mérlegét. Nyilvánvaló kivételt képeznek ez alól a túlépített településrészek.

A közüzemi infrastruktúra hálózatok kiépítettségében és a település lakosságát ellátó közüzemi infrastruktúra hálózatok működésében és igénybe vételében a településvezetők fele nem lát különösebb hiányosságokat, a településvezetők másik fele azonban tapasztal ilyet. Előregedettek az ivóvíz- és csatornahálózati rendszerek, amit súlyosbítanak az újólagos beruházások, építkezések, vagyis nem bírják a közművek a megnövekedett igényeket kiszolgáló terhelést.

Üdülőingatlanok, üdülőtulajdonosok, zártkertek

A településvezetők önkormányzati nyilvántartáson alapuló adatközlése alapján az üdülőingatlanok pontos és becsült együttes száma a Balaton térségében 54 ezer körül alakul. A pontosan meghatározott érték meghaladja a 31 ezret, ami magasabb, mint a becsült gyakoriság összesen. Ugyanakkor az üdülőkörzet településeinek többségéről nem szolgáltatott se pontos adatot, se körülbelüli becslést, csökkentve ezzel az üdülőingatlanok valós gyakoriságára vonatkozó összérték érvényességét és megbízhatóságát.

Válaszadói bizonytalanság övezi azt a kérdést is, amelyben arra kértük a településvezetőket, hogy becsüljék meg a településen található, hivatalosan üdülőként bejegyzett ingatlanok hány százalékát használják állandó tartózkodásra. Minden negyedik településvezető válasza alapján a becslések átlaga 16 százalék körüli értéket mutat. A válaszadók összességében közel 7 ezer főre becsülték annak a népességnek a számát, akik állandó jelleggel üdülőként bejegyzett ingatlanokban élnek.

A településvezetők és nyilvántartásokban szereplő adatok szerint az elmúlt két évtizedben mintegy 4 ezer üdülőingatlant minősítettek át a tulajdonosok lakóingatlanná, ezzel párhuzamban lakóingatlanok egy jelentős részét a valóságban üdülőingatlanként használják. Az üdülőingatlanként használt lakóingatlanok arányának átlaga a pontos nyilvántartási adatok alapján 10 százalék körüli, a becslésértékek esetében az átlag 18 százalék körül alakul.

A településvezetők több mint 60 százalékának becslése alapján a nyári csúcsidőszakban több mint 350 ezer fővel növekszik a BKÜ jelenlévő népessége az üdülőingatlan tulajdonosok révén. Becslések szerint a nyári idegenforgalmi csúcsidőszak során a kereskedelmi és magán szállásadásban egy időben jelenlévő vendégek révén további félmillió fővel növekszik az üdülőkörzet egyidőben jelen levő népessége.

Az üdülőingatlanokat ellátó közüzemi infrastruktúra hálózatokban tapasztalt hiányosságok alapvetően az ivóvíz és szennyvízcsatorna szolgáltatás, egyedi szennyvízkezelés, az elektromos hálózat és villanyvezeték rendszer, a bel- és külterületi és bekötőutak állapota körül összpontosulnak. Az üdülőingatlanokat célzó közszolgáltatások működésében, igénybe vételében keletkező konfliktusok részben szorosan ezekhez kapcsolódnak, az ivóvíz és szennyvízcsatorna szolgáltatással, víznyomás csökkenéssel vannak összefüggésben, de jelentős konfliktustényező a hulladékelszállítás, az internet és kábel TV szolgáltatás hiánya, gyenge minősége is.

A vizsgálat fontos részét alkotta a települési zártkertekre vonatkozó kérdésblokk. A zártkert a hatályos jogrendben elavult telekjogi fogalom, azonban telekjogi elavultság ellenére számos települési ingatlan nyilvántartásban továbbra is létező telekkategória. A vizsgálat indokoltságát nemcsak az támasztja alá, hogy az elmúlt években a zártkerti ingatlanok iránt fokozott kereslet

alakult ki a Balaton körül, hanem az is, hogy a zártkerti ingatlanokon megvalósított építkezések, fejlesztések révén végeredményben az üdülőkörzet arculata is fokozatosan módosul.

A zártkerti ingatlanok pontos, vagy körülbelüli számát a BKÜ településvezetőinek mintegy kétharmada adta meg, minden hatodik üdülőkörzeti településen közölték azt, hogy nem szerepel zártkert az ingatlan nyilvántartóban. A pontos adatközlések mintegy 10.500, a becslések 31.500 ilyen ingatlant nevesítettek, ez együtt mintegy 42 ezerre tehető ingatlanállományt körvonalaz.

A nyilatkozó településvezetők becslése szerint a zártkerti ingatlanok átlagosan mintegy 36 százalékát hasznosítják üdülőingatlanként, ugyancsak átlagosan a zártkertek mintegy nyolcada állandó lakóhelyként funkcionálhat. Az állandó jelleggel zártkertekben élők számát 5-6 ezer fő körülire becsülték. A zártkerteket érintő legfontosabb közüzemi problémák a villanyvezeték rendszer részleges, vagy teljes hiánya, illetve a szennyvízcsatorna, egyedi szennyvízkezelés, ivóvízellátás hiánya, ami a lakosok részéről sok esetben kiegészül a szemétszállítás és a hulladékkezelés problémáival is.

A településvezetők közel fele számolt be arról, hogy a zártkertekben zajló folyamatok hatásai milyen változásokat takarnak. Ezek lényege az urbanizálódás fogalmában ölt testet, ez egyben a mezőgazdasági művelés alóli kivonást, a szőlőterületek, gyümölcsösök csökkenését, fakivágást és díszkertek építését jelenti. A zajló jelenségekkel kapcsolatos településvezetői attitűdök kettősek, a különböző települések esetében egy időben van jelen a jelzett folyamatok pozitív és negatív megítélése.

Balatoni identitás, térségi folyamatok, fejlesztések

Az üdülőkörzet településvezetőinek mintegy ötöde tartja települését tipikusan balatoni településnek. Ennél gyakoribb, hogy erősebbnek tartják kötődésüket megyéjükhöz, vagyis tipikusan somogyi, veszprémi vagy zalai településnek tartják magukat. Ez arra utal, hogy a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet jelenlegi településvezetőinek többsége nem ruházza fel a települését kifejezetten balatoni identitással. A balatoni identitás erőssége a tó felé való területi közeledéssel erősödik, a tótól távolodva csökken.

A településvezetők mintegy 70 százaléka szerint a Balaton térség érdekképviselője közepes, vagy jó. A Balaton érdekképviselőtének hatékonyabbá tételét jellemzően a Balaton Fejlesztési Tanács feladat- és hatásköreinek megerősítésével, illetve a települési önkormányzatok feladat- és hatásköreinek megerősítésével képzelik el, de számos településvezető megoldást lát abban is, hogy a Balatonhoz kapcsolódó centralizált kormányzati intézményrendszer jöjjön létre, például egy önálló államtitkárság formájában.

Az üdülőkörzet egészében, valamint a települési szinten egyaránt megjelenő, elvégzendő legfontosabb fejlesztések alapvetően közlekedési jellegűek, beleértve a kerékpáros fejlesztéseket, emellett a közműhálózatokat érintő beavatkozások, valamint turizmus, környezet és természetvédelem profilba sorolható projektek jelennek meg hangsúlyosan.

Az üdülőkörzet népességmegtartó-képességének erősítését célzó legfontosabb fejlesztések a munkahelyteremtés és versenyképes bérezés, a turisztikai szakágazat fejlesztése, bérlakás program és kedvezményes telekvásárlás, közlekedésfejlesztés, települési infrastruktúrafejlesztés, valamint az oktatásfejlesztés területét célozzák. A Balaton térségét fenyegető legfontosabb környezeti-természeti kockázatokat a véleményalkotók szerint a klímaváltozás, vízminőség és vízszintproblémák, beépítettség növekedés, nádirtás,

környezetszennyezés, környezetkárosítás jelentik. Ezek kezelésének problémái a vélekedések alapján alapvetően személyi és eszközjellegűek, nincs meg a kellő politikai akarat, nincsenek meg a szükséges tervek, nincsenek tárgyi, anyagi, pénzügyi erőforrások, a vízmegtartás, vízgazdálkodás kapcsán nem történtek igazán érdemi lépések az elmúlt évtizedekben.

A Balaton térségét fenyegető legfontosabb társadalmi-gazdasági kockázat az előregedés, népességfogyás, fiatalok elvándorlása, letelepedési nehézségek a magas ingatlanárak miatt. Súlyosbító környezetet teremt a gazdasági válság, az infláció, a rezsiköltségek emelkedése, ahogyan a beépítettség növekedés, a túlzott profitorientáltság és térség túlhasználata, az egész éves helyett szezonális munkahelyek, munkaerőhiány, versenyképtelen bérek, alulképzettség is negatív tényezőként került említésre.

A Covid-19 járvány utóhatásai és a háború

A koronavírus-járványhullámok kapcsán az önkormányzatok számára keletkezett többletfeladatok 2022 nyara-őszére jelentősen csökkentek, csak minden hetedik településvezető jelezte, hogy továbbra is ellátnak ilyen feladatokat. Ezek jelentős részben a közösségi terek fokozott fertőtlenítésére vonatkoznak, illetve a rászoruló lakosság szociális és egészségügyi védelmét biztosítják, bevásárlás, gyógyszerkiváltás, ebéd és betegszállítás, házi segítségnyújtás és utógondozás, 0-24 órás falugondnoki szolgálat keretében.

Minden harmadik üdülőkörzeti településen rendszerben maradt olyan önkormányzati működési innováció, melyet az egészségügyi veszélyhelyzet elmúltával is alkalmaznak a településen. Ezek között említhető például az e-önkormányzati fejlesztések és egyéb online szolgáltatások, digitális ügyintézés, személyi érintkezésmentes orvosi receptfelírás és gyógyszerkiváltás, a házi orvosi ellátás időpont-szakaszolása, home office lehetőségek bővítése, térítésmentes koronavírus tesztelés, vagy a fokozott közterületi fertőtlenítés, takarítás is. Az önkormányzatok elsősorban többsége alkalmaz online, digitális ügyintézési lehetőségeket, ezek többségében a településüzemeltetésre vonatkoznak.

A járványhelyzet csúcsán az önkormányzati hivatalok, illetve ahol ez releváns, az önkormányzati cégek dolgozóinak tekintélyes, mintegy 37-38 %-a végezte munkáját rendszeresen otthonról, értelemszerűen ez azokat a munkaköröket érinthette, amelyek végzése nem követel helyszíni jelenlétet. A járványhelyzet enyhülésével mind az önkormányzati hivatalok, mind az önkormányzati cégek esetében az otthonról végzett munka minimálisra csökkent.

A településvezetők tudomása-becslése alapján az üdülőkörzet településein mindösszesen mintegy 30 ezer regisztrált koronavírusos megbetegedés történhetett, a látenciában maradt esetek száma megbecsülhetetlen. Az üdülőkörzet 180 településéből 116 esetében jelentettek halálesetet, ez a települések közel kétharmadát jelenti. A halálesetek jelzett száma 2020 tavasza és 2022 ősze között 771 fő.

A településvezetők közlései alapján az adatfelvétel idejéig 86 üdülőkörzeti településre érkeztek hosszabb-rövidebb időre ukrainai menekültek, összesített számuk 2500-3000 fő között mozog. A menekültek ellátására több mint 700 különböző szálláshely felajánlás történt, ezek többsége állami tulajdonú szálláshely, illetve magánszemélyek általi felajánlás. Az üdülőkörzet önkormányzatainak háromnegyede önként vállalt olyan feladatokat, amelyek a háborús hatások enyhítését és a menekültek segítségét szolgálták. Ezek leggyakrabban élelmiszerek, ruhaneműk, gyógyszerek, higiéniai eszközök beszerzésére és célba juttatására, pénzadományok gyűjtésére vonatkoztak. A segítségnyújtás a legtöbb esetben koordinatív együttműködésben más

szervezetekkel valósult meg. A legtöbb említés a Magyar Máltai Szeretetszolgálatra, a Megyei Kormányhivatalokra, a Katolikus Karitászra, helyi civil szervezetekre, a Magyar Református Szeretetszolgálatra vonatkoztak, de számos említés érkezett a Magyar Vöröskereszt helyi, regionális vagy országos szervezetére, és a határmenti magyar önkormányzatokkal (Beregsurány, Lónya, Záhony) való együttműködésre is.

A menekültek segítése az üdülőkörzet településeinek felében jelentős civil aktivitás mellett nyilvánult meg. A segítségnyújtás profilja alapvetően ellátó jellegű, élelmiszer, ruhanemű, gyógyszer, higiéniai eszköz és pénzadomány nyújtására vonatkozott. A helyi, korábban Ukrajnából érkezett, de a Balaton térségében dolgozó munkaerő állományra a településvezetők szerint igen kis hatást gyakorolt az ukrajnai háborús helyzet, nagyon kevesen tértek vissza Ukrajnába, a helyi munkaerőpiacot ezek egyáltalán nem befolyásolták.

Az adatfelvétel ideje alatt 44 üdülőkörzeti településen tartózkodtak ukrajnai menekültek, ezek összesített száma ezer fő körüli, akik fele a Magyar Zsidó Szövetség és az Ukrán Zsidó Hitközségek Szövetsége által kormányzati támogatással Balatonöszödön létesített menekültfaluban tartózkodott. A menekültek jelenléte jellemzően nem okozott konfliktusokat a térségben, ahol ilyen mégis előfordult, az jellemzően kulturális különbségekből adódott.

Az üdülőkörzetbe érkezett menekültek többsége ukrán és magyar nemzetiségű, kisebb részben magyarul, vagy ukrán/orusz nyelven beszélő cigány/roma. Orosz, ruszin vagy egyéb nemzetiségű menekültek nem jellemzők. A településvezetők mindössze 50-100 fő közöttire becsülték azoknak a menekülteknek a számát, akik tartós maradásra rendezkednének be. Ezt a vélekedést alátámasztja az, hogy a térségben tartózkodó menekültek nagy többsége nem kíván munkába állni, vagy ha mégis, csak rövidebb időre, jellemzően továbbutazásukat tervezik.

2. Véleményvizsgálat az állandó lakosok körében

Módszertan

A lakossági véleményvizsgálat kérdőíves (survey) adatfelvételi technikával a BKÜ területén élő 18+ éves, felnőtt állandó lakos népességre terjedt ki. A rendelkezésre álló lehetőségek és feltételek birtokában módszertani döntés alapján a mintavétel rögzített populációs elemszáma 1000 fő, a mintavételi helyszínek száma 60 településre terjedt ki. Az eljárás módja kvótás, nem valószínűségi mintavétel, ennek keretében előre meghatározott módszertani kritériumok és sajátossági jellemzők alapján úgy választunk megkérdezésre kerülő személyeket a mintába, hogy ezek jellemző eloszlása a mintában olyan legyen, mint amilyen a BKÜ teljes állandó népességének szerkezete.

A területi reprezentativitás alapkövetelményeiként az alábbiakat alkalmaztuk: üdülőkörzetet alkotó vármegyeterület, települési jogállás, Balaton partviszonylat. Demográfiai reprezentációs követelmények a következők voltak: nemek szerinti megoszlás és életkor. Lakásállomány szerinti reprezentációs követelmények: az adatfelvételkor legfrissebb lakásállomány adataira vetített települési mintavételi intervallum, valamint a tízezer lakosnál magasabb lélekszámú települések esetében a lakás/ház falazata szerinti megoszlás.

A kérdezőbiztosok által végzett adatfelvételi munka megvalósulását és menetét a BIFÜ NKft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjának tagjai minden kérdőívre kiterjedően ellenőrizték. Az ellenőrzést a megadott lekérdezési helyszínek valóságossága, az adott napon zajlott kérdezési időpontok átfedése, a települési és területi távolságok adott napon belüli időbeni

átjárhatósága, a kérdőív kitöltöttsége, illetve véletlenszerűen kiválasztott lekérdezési címek helyszíni ellenőrzése vonatkozásaiban hajtottuk végre.

A kérdőív 8 tematikai blokkot tartalmazott, amelyeken belül több mint 100 sorszámozott kérdés szerepelt. Az adatfelvétel átlagos időtartama 45-50 percben volt meghatározható. A vizsgálat kutatási tervét, kérdőívét, a digitális adatrögzítést, az adatok feldolgozását, az egy és többváltozós statisztikai elemzést a BIFÜ NKft. Társadalomtudományi Kutatócsoportjának tagjai végezték.

Válaszadók státusza

A mintába került személyek átlagéletkora 51,5 év, a medián életkor 52 év, az életkori centrális középértékek igazolják az üdülőkörzet népességének országosnál magasabb elöregedtség volumenét. Az életkorok átlagos szórása 17 év, a legfiatalabb vizsgálati alany 18, a legidősebb 90 éves. Az 1000 fős mintánk alapján a balatoni lakosság abszolút többsége házas, házastárssal él, a második leggyakoribb családi állapot a nőtlen/hajadon, a harmadik az egyedül élő özvegy státusz.

A balatoni háztartások felében egy generáció él, a másik felében a két generációs modell a legjellemzőbb, a két generációnál több egységet számláló háztartás ritka. A megkérdezettek közel négyötöde számolt be arról, hogy született legalább egy gyermeke, a gyermektelenek aránya a teljes népességben minden öt felnőtt korúból egyre tehető. A legjellemzőbb iskolai végzettség a középfokú, minden öt adatközlőből legalább kettő legmagasabb iskolai végzettsége szakközépiskola, gimnázium. A szakmunkások, szakiskolai végzettségűek aránya minden négyből egy, a felsőfokú végzettségűeké minden ötből egy fő. Az adatfelvétel időpontjában az adatközlők negyede esetében szakmunkás, illetve minden ötödik szellemi foglalkozású, a nyugdíjasok aránya a minta harmadára tehető.

A lakosság egyik fele beszél, vagy ért valamilyen idegen nyelven, a másik fele nem. Az idegen nyelvtudás birtokában lévők háromnegyede egy idegen nyelven beszél, A leggyakoribb beszélt idegen nyelv eredményeink szerint a német és az angol.

A havi nettó jövedelem a kérdőíves adatfelvételek egyik extrém érzékeny adata, a kérdésre a vizsgálati alanyok 64 %-a válaszolt. Eredményeink szerint a havi nettó átlagjövedelem 222 500 Ft, a medián 207 500 Ft, a leggyakrabban említett jövedelem 250 000 Ft. Az 1000 fős mintában a minimum jövedelem 50 ezer, a maximum 650 ezer Ft.

Lakóhellyel kapcsolatos attitűdök

A gazdaságilag aktívak közel háromnegyede lakhely-településén dolgozik, ez a réteg a teljes mintán belül 45 % körüli, relatív többséget alkot, a többiek jellemzően ingáznak, Az ingázók aránya a gazdaságilag aktívak csoportjában 26 %, a teljes mintán belül 16 %-os hányadot képez. A munkahelyre történő ingázás kapcsán nevesített településként Veszprém, Siófok, Keszthely, Balatonfüred, Tapolca, Balatonlelle, Hévíz, Balatonboglár, Fonyód és Zalakaros kapta a legtöbb említést. A távolabbra irányuló, vármegye területen kívüli ingázási célpontok körében többek között megjelenik Székesfehérvár, Budapest, Pécs és Szombathely.

Az üdülőkörzet felnőtt népességének abszolút többsége születése óta azon a településen él, ahol a kérdezőbiztos felkereste. Az adott településre beköltözők aránya a teljes népesség mintegy kétötödére tehető. Az adott üdülőkörzeti településekre irányuló beköltözés forrása a legtöbb esetben egy másik üdülőkörzeti település. A távolabbi településekről, területekről, külföldről

történt beköltözés kevésbé markáns. A jelenlegi lakóhelyre történt költözés okaiként, jellemzően családi és munkahelyi tényezők jelentkeznek.

Arra a kérdésre, hogy szeretnek-e a megkérdezettek a Balaton térségében élni, az elsőprő többség igennel válaszolt, A kérdésre nemmel válaszolók jellemzően elszigetelve érzik magukat, nem látnak maguk körül lehetőségeket, elégedetlenek a helyi szolgáltatásokkal, munkalehetőségekkel, és elvágódna olyan településre, a melyek ezeket a problémákat kiküszöbölik. Mintánkat a teljes népességre vetítve elmondható, hogy a teljes népesség mintegy 8 %-a tervezi az elköltözését, de mindössze 1 %-os az a réteg, amelynek az elköltözésre vonatkozóan már határozott elképzelései, tervei vannak. Az adott településről elköltözést fontolgatók közel fele 35 év alatti.

Életmód

A megkérdezettek több mint fele az adatfelvétel időpontjához képest egy hétnél nem régebben járt a Balaton partján, A Balaton part gyakori, legalább hetenkénti látogatása a parti, partközeli sávban élő lakosságra jellemző, minél távolabb él a lakosság a Balaton partjától, annál inkább ritkul a Balaton-parttal való interakció. A part látogatásának fő célja szabadidős tevékenység, ez alatt sétálást, pihenést, levegőzést, nézelődést érthetünk, kirándulást, túrázást, programokon való részvételt, játszótérrel, gyerekekkel, unokákkal történő időtöltést.

A horgászat a felnőtt népesség tizenketted részének hobbi. Több mint harmaduk havi gyakorisággal horgászik, de minden negyedik hetente többször is hódol a szenvedélyének. Balaton felnőtt népességének kevéssel több, mint fele készít bármilyenű halételt. Az alapanyag jellemzően szupermarketből, hipermarketből származik, illetve barátok, ismerősök horgászfogásaiból. A halételek fogyasztása a felnőtt népesség 70 %-ára becsülhető, vagyis minden három emberből kettő eszik halhúst. A halételek fogyasztására a havi-negyedévi sűrűség jellemző.

A lakosság döntő többsége, kevesebb mint 30 %-a dohányzik, A dohányzók többsége férfi, legjellemzőbb életkoruk 35-54 év, jellemzően középfokú végzettségűek, és az átlag közelében keresnek. A térségben élők többsége nem végez rendszeres sporttevékenységet, testmozgást. A napi, heti sportolás a felnőtt népesség mintegy ötödére jellemző, A legalább havonta végzett sport, vagy egyéb aktív testmozgások vonatkozásában leggyakrabban a kerti munkát és a kertészkedést említik, az aktív sport tekintetében a kerékpározás, az úszás és futás a legnépszerűbb. A Balaton térségében élők több mint háromnegyede nem vesz részt a település, vagy a település-környéki vallási közösség életében. Azok, akik részt vesznek, legjellemzőbb módon a római katolikus vallási közösségben gyakorolják a hitüket. Ez a réteg a felnőtt népesség hatodát alkotja a Balaton körül. A református vallásfelekezet gyakorló tagjai a népesség mintegy 3 %-ára, az evangélikus, Hit Gyülekezet, Baptista, vagy egyéb keresztény gyülekezetek együttes említésaránya a teljes népesség 1 %-át alkotja.

A felnőtt lakosság több mint négyötödének nincs előfizetése sem online, sem offline sajtótermékre, ezzel legfeljebb minden hatodik felnőtt korú rendelkezik. Az előfizetők szinte kizárólag offline, nyomtatott sajtóterméket említettek, ezek közül vezetnek a megyei napilapok, Veszprém Megyei Napló, a Somogyi és a Zalai Hírlap. A megkérdezettek mintegy 90 %-a bevallása szerint nem szokott tevékenykedni közügyekben, sem a közjóért. Azok, akik folytatnak ilyen tevékenységet, jellemzően lakótelepülésükre lokalizálják azt. Ez a tevékenység rendszerint adománygyűjtés, de gyakori a fizikai önkéntes munka, parkrendezés, szemétszedés, valamint a rendezvényeken végzett önkéntes munka, rászorulóknak önkéntes segítése.

Környezet- és klímatudatosság

Az üdülőkörzetben élő minden tíz felnőtt korú emberből kilenc azt szeretné, ha a döntéshozók nagyobb hangsúlyt fektetnének a klímaváltozással kapcsolatos problémák megoldására. Ugyanakkor tízből kilenc adatközlő összességében elégedett települése természeti, környezeti állapotával, az elégedetlenek döntően a szemetelésre, elhanyagoltságra, gondozatlanságra, rendezetlenségre, zajhatásokra, utak, járdák rossz állapotára, hiányára, pusztuló természeti környezetre panaszkodnak.

A lakosság legalább mintegy háromnegyede napi szintű gyakorlati erőfeszítéseket tesz a klímaváltozás egyes káros hatásainak enyhítése, és a környezetvédelem előmozdítása érdekében. Ezek vezető eszközei a hulladékok szelektív gyűjtése, a hulladékmentességre törekvés, a vízhasználat csökkentése és a villannyal való takarékoság, valamint a műanyagmentességre törekvés.

A megkérdezettek mintegy 98 %-a válaszolt arra a kérdésre, mekkora a lakás, amelyben él négyzetméterben kifejezett alapterülete. A lakásterület főátlag $\approx 84 \text{ m}^2$. A lakások mintegy kétötöde hőszigetelt, a hőszigetelés primer módon a járásszékhely városokban található lakásokra jellemző. A lakások fűtési rendszere legjellemzőbb módon földgáz, cirkó és gázkonvektor illetve földgáz alapú távhőszolgáltatás. Fatüzelésű cserépkályha a lakások közel negyedében, fatüzelésű kandalló nagyjából minden tízedik lakásban fordul elő. Az elektromos fűtési rendszerek, infrapanel, hőszivattyú nem jellemző. A nyári meleg elleni védekezés érdekében gyakorlatilag minden lakásban alkalmaznak valamilyen alternatív hűtési megoldást, ezek közül a legfontosabb három a redőnyözés, a természetes szellőztetés és a hűtő ventilátor. Az említések mintegy negyedében körvonalazódott árnyékoló növényzet, közel ötödében valamilyen egyéb árnyékoló eszköz, a split-, és a mobilklíma alkalmazása kevésbé releváns,

A megkérdezettek mintegy tizenketted része használt otthonában valamilyen megújuló energiaforrást. A lakosság tagjainak lehetősége volt indokolni, ha nem rendelkezik megújuló energiaforrás-kapacitásokkal a lakásában, mi akadályozta meg ennek kiépítését. A leggyakoribb indoklás arra vonatkozott, hogy nem fontos a megkérdezett számára, hogy rendelkezzen ilyennel, másokat a tervezési és kivitelezési költségek, a megtérülés kétsége, az eszközök költségei riasztanak el. A nagy többség, minden tízből nyolc ember, nem tervezi a közeljövőben megújuló energiaforrás beépítését, aki mégis, az legjellemzőbb módon napelemet, napkollektort szeretne.

Mobilitás

Adatfelvételünk szerint a Balaton térségében élő felnőtt népesség túlnyomó többségének nincs olyan ismerőse, aki az adatfelvételt megelőző években költözött volna az üdülőkörzetbe. A beköltözés tényét jelzők aránya a minta ötödére tehető, reális becslés alapján minden öt felnőtt korúból egynek van ilyen ismerőse. Ugyanakkor a népesség nagy többségének nincs olyan ismerőse sem, aki az adatfelvételt megelőző években költözött volna el az üdülőkörzetből. A népességmozgás érzékelése a Balaton parti, partközeli, valamint a háttérzóna urbanizáltabb centrumterületein markánsabb, kistelepülések esetében kevésbé körvonalazható.

A beköltözés hangsúlyosan Budapestről, illetve Balaton térségét övező vármegyék megyei jogú városaiból jellemző, de nem elhanyagolható az ország távolabbi területeiről érkezők előfordulása sem. Az elköltözők többsége az üdülőkörzetet is elhagyja, az elköltözés fő iránya Budapest, illetve a megyei jogú városok is említendők. A külföldre irányuló elköltözés említésaránya kicsi, jellemzően Ausztriát jelölték meg célpontként, de megjelenik Svédország, Németország és Olaszország is.

A 18-25 év közötti fiatalok köre 93 főt tett ki a mintában. Saját jövőjükre tekintve ők a középfokú iskolai végzettség megszerzését valószínűsítették a leginkább, a felsőfokú végzettség, doktori fokozat megszerzésének célja a fiatalok mintegy harmadára volt jellemző. Ez a jelenség alapvető prioritásváltozás az 1990-es és a 2000-es évtized általános jellemzőihez képest, amikor a diploma megszerzése a többségre jellemző elsődleges cél volt. A jövőbeni letelepedés legvalószínűbb helyeként az adott települést jelölték meg, ahol élnek. Aki mégis elköltözne, jellemzően szeretne a Balaton környékén maradni. A fővárosba és külföldre irányuló letelepedési tervek kevésbé hangsúlyosak.

Balatoni identitás

A vizsgálatba került személyek relatív többsége, csaknem minden második ember véleménye szerint az a település, amelyen ő lakik, tipikusan balatoni település, az így vélekedők több mint 90 %-a a Balaton parti, partközeli sávjában él. A Balaton partvonalától távolabb élők jellemzően az adott vármegyéhez kötik inkább településüket, tipikusan Somogy, Veszprém és Zala vármegyei klasztereket alkotnak. A balatoni identitás erőssége egyértelműen a part közvetlen térségben áll szilárd lábakon, az üdülőkörzet háttérzóna területén szórványosabb, a balatoni identitásalkotó-erő gyengébb.

A vizsgálati alanyok több mint 70 %-a válaszolt arra a kérdésre, mire a legbüszkébb a Balatonnál. A válaszok alapján a balatoni táj szépsége, a balatoni környezet változatossága, a mediterrán-jellegű klíma, a természeti értékek, természeti adottságok, természeti kincsek dominálnak, a Balaton szeretetében ágyazva. A Balatonra való büszkeség fő tényezője még ma is a tó *Magyar Tenger* mivolta. A büszkeségre okot nem adó dolgok és jelenségek kapcsán a válaszolók a környezet és természetszennyezés, szemetelés, a köztisztaság hiánya, a beépítettség növekedése, az élővilág és a nádasok pusztulása, zsúfoltság és tömeg, valamint a kulturálatlan viselkedés témáit emelték ki.

A vizsgálatba került személyek véleményét alkothattak arról, megítélésük szerint mennyi ideig kell valakinek a Balaton környékén élnie ahhoz, hogy elmondhassa magáról, ő is balatoni. A népesség több mint harmada szerint az időtényezőről függetlenül onnantól balatoninak számít mindenki, amikortól a térségbe költözik, és itt él.

A válaszadók kevesebb mint harmada ismer általa jól működőnek ítélt civil szervezetet azon a településen, ahol a kérdésés lezajlott. A döntő többség – minden háromból két ember – nem említett civil szervezetet. A 60 mintatelepülésből 51 település esetében összesen 213 db különböző civil szervezet került említésre. A civil szervezeti tagság aránya a mintában 8 %, vagyis nagyjából minden tizenkettedik felnőtt korú tagja civil szervezetnek a térségben. Ez a teljes felnőtt népességre vetítve mintegy 18-19 ezer főt jelenthet.

A Balaton térségében tíz felnőtt korúból kilenc nem vállalt önkéntes feladatokat az elmúlt évek koronavírus járványhullámai kapcsán. Az önkéntes, segítő feladatokat vállalók aránya a mintában 5-6 % közötti. Az önkéntes munkát az orosz-ukrán háború kapcsán is górcső alá vettük. A felnőtt népesség mintegy harmada említett önkéntes tevékenységet 2022 tavasza és nyara között, ez a teljes népességre vetítve mintegy 78 ezer embert jelent. A tevékenységi kör jellemzően pénz és tárgyi adományozás, a konkrét, fizikai segítségnyújtás viszonylag ritka.

A megkérdezettek értékelhették, hogy megítélésük szerint összességében jó, vagy rossz irányba mennek a dolgok a Balatonnál. Az optimista, bizakodó összkép a lakosság több mint háromnegyedét jellemezte, kedvezőtlen, rossz perspektívát minden hatodik megkérdezett

formált. Az üdülőkörzet egészében 2025-ig elvégzendő legfontosabb feladatok, fejlesztések rangsorát az úthálózat fejlesztés vezeti, de nagyon lényeges a kulturális, művészeti, zenei programok szervezése, valamint a beépíthetőség szigorítása a Balaton körül. Fontos a természet és környezetvédelem, a Balaton part szabaddá tétele, sétányok létesítése a Balaton-parton, a turizmus és marketingfejlesztés, kerékpárút fejlesztések, szabadstrandok kialakítása és a strandfejlesztések végrehajtása, falusi turizmus fejlesztése, a Balaton vízminőség védelme, gépjármű parkolóhelyek létesítése.

Siófok, 2023. május 9.

Balatoni Integrációs Kh. Np. Kft.

Készítette: Társadalomtudományi Kutatócsoport

Határozati javaslat

...../2023. (05.18) BFT határozat

a BFT 2022. évi fejlesztési forrásából megvalósuló társadalmi-gazdasági tanulmányok teljesítéséről szóló előterjesztést megtárgyalta és az alábbi határozatot hozta:

A Tanács 2022. évi fejlesztési forrásából megvalósított társadalmi-gazdasági tematikájú tanulmányok - A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet demográfiai folyamatai, különös tekintettel a belső és külső migrációra, Véleményvizsgálat az állandó lakosok körében, A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet ingatlanpiacának elemzése - teljesítését elfogadja.

Felelős: Dr. Molnár Gábor ügyvezető

Határidő: értelem szerint